



Foto: © UiO/Ståle Skogstad

## **MINNETALE OVER PROFESSOR RAGNAR ROMMETVEIT**

holdt på møte  
18. januar 2018

av professor Jan Smedslund

Professor Ragnar Rommetveit døde i Oslo 11. juni 2017 i en alder av 93 år. Han ble født og vokste opp på Stord og bevarte gjennom hele livet kontakten med hjembygden.

Etter examen artium på Fana høgre skole i 1943 og lærerskolen på Stord i 1947 studerte han psykologi og tok magistergraden i 1950. Han giftet seg med Sigrid Larsen og paret fikk tre barn. Som universitetsstipendiat ved Universitetet i Oslo avla han doktorgraden i 1953. Han ble utnevnt til dosent i 1954 og professor i psykologi ved Universitetet i Oslo i 1959 og fungerte til han gikk av for aldersgrensen i 1994.

Jeg møtte Ragnar våren 1948. Vi var en liten gruppe på fire magistergradsstudenter som siktet på å bli forskere (de to andre var Olav Skårdal og Sverre Bruun Gulbrandsen). Vi var omgitt av et stort antall praktisk orienterte psykologistudenter som siktet på å ta den nye embetseksamen, cand. psychol. Det var en tid med sterk fremtidstro. Krigen var over, vi trodde at samfunnet og menneskene var i stadig utvikling mot det bedre og at vitenskapen ville åpne nye horisonter, også i psykologien. Det nye psykologistudiet var inspirert av professor Harald K. Schjelderup som både var filosof, eksperimentell psykolog, og psykoanalytiker. I sin lærebok til forberedende prøve «Innføring i Psykologi», som kom i mange opplag, skisserte han et bredt syn på psykologien som både vitenskap og praksis. Vi magistergradsstudenter ble allikevel mest påvirket av filosofiprofessoren Arne Næss, hans avslappede forhold til autoriteter, hans klare analyser av tolkning, presisering og saklighet, og hans undervisning i symbolsk logikk. Med få lærere var vi i stor grad henvist til diskusjoner med hverandre, og vi utviklet et kritisk forhold til det amerikansk-dominerte pensumet og stilte strenge krav til presisjon og empirisk metodikk. Vi fikk også utfordring og inspirasjon fra de mange amerikanske gjesteprofessorene som i vår studietid besøkte Norge. Ragnars doktoravhandling «Social Norms and Roles» viser påvirkningen fra Arne Næss i form av presiseringer og definisjoner, men også fra den empiriske metode-orienteringen i vårt pensum i sosialpsykologi. Avhandlingen kombinerte høye aspirasjoner i retning av en generell

sosialpsykologi, med empiriske studier av ungdommers oppfatning av egne og andres holdninger.

Jeg tror at Ragnars selvstendige og aktivt utforskende og letende holdning ble ytterligere styrket og utformet i de gjentatte diskusjonene og den konsekvente utfordringen av etablerte autoriteter som karakteriserte vår lille gruppe. Han hadde en karakteristisk intensitet i sitt engasjement, men selv i lange diskusjoner ble han aldri uvennlig, og han var alltid saksorientert. Han var en forsker i ordets dypeste betydning. I senere år kunne han ofte henvise til sitt «tvisyn», og til at ingen posisjoner og oppfatninger er endelig avsluttet og lukket.

I studietiden, etter gjennomført eksamen, og som universitetsstipendiat hadde han betydelig kontakt med miljøet ved Institutt for Samfunnsforskning, opprettet av Erik Rinde. Instituttet samlet mange unge som senere ble grunnleggere av norsk samfunnsvitenskap (bl.a. Sverre Lysgaard, Henry Valen, Vilhelm Aubert, og Harriet Holter). Institutt for Samfunnsforskning, Instituttet for Sosiologi, og Psykologisk Institutt inviterte også en jevn strøm av utenlandske gjesteforelesere. Blant disse kan nevnes Paul Lazarsfeldt, Leon Festinger, Jean Piaget, Fritz Heider, Else Frenkel Brunswik, Margaret Mead, L.L. Thurstone, Lee Cronbach, George Kelly, m.fl. Blant de norske foredragsholderne som hadde stor innflytelse kan nevnes Stein Rokkan, Fredrik Barth og Ragnar Frisch. I denne nybrotts periode i norsk psykologi og samfunnsforskning var Ragnar en aktiv og lyttende ung deltaker som tidlig viste åpenhet overfor fag utenfor hans eget område sosialpsykologien, både samfunnsfag, humaniora, og filosofi.

Allerede i 1950-årene var Ragnar meget aktiv og produktiv, og i 1958 utga han en bred teoretisk oversikt og diskusjon av ulike retninger i psykologien i arbeidet «Ego i moderne psykologi», basert på forelesninger. Samtidig utkom «Selectivity, intuition and halo effects in social perception» som presenterte resultatene av en rekke eksperimentelle studier, delvis utført ved University of Minnesota hvor han var gjesteprofessor i 1956-57. De to arbeidene viste både en bredt orientert og søkende teoretiker og en kreativ eksperimentator.

I de derpå følgende årene fulgte en rekke utenlandsopphold – han var gjesteprofessor ved University of Michigan (1961), Cornell University (1964-65) og Fellow ved Center for Advanced Studies in the Behavioral Sciences, Stanford (1965-66). Av betydning for ham var også et sommeropphold ved Harvards Center for Cognitive Studies som var ledet av Jerome Bruner og George Miller og som var et arnested for det som i ettertid er blitt betegnet som den «kognitive revolusjonen». Man avviste den tidligere enerådende behaviorismen og åpnet for studiet av tenkning, følelser og språk og det nye begrepet «informasjon» som ga utgangspunktet for computer-epoken som vi i dag lever i.

Senere (1972-73) var han også Fellow ved The Netherlands Institute for Advanced Studies. Blant utmerkelse som avspeilet hans internasjonale posisjon kan nevnes utnevning som Andrew D. White professor –at large ved Cornell University 1977-1983, deltakelse i en internasjonal studiegruppe med tittelen «The dynamics of dialogue» som møttes i Bad Hamburg, Tyskland. Ragnar ble også utnevnt til æresdoktor ved universitetene i Bergen og Linkøping.

Som resultat av sine mange og omfattende møter med internasjonale forskningsmiljøer, egen tenkning og forskning skiftet Ragnar allerede fra begynnelsen av 1960-årene sin hovedinteresse fra generell sosialpsykologi til språkpsykologi.

Et resultat av hans nye orientering ble boka «Words, Meanings, and Messages» som ble utgitt i 1968. I forordet karakteriserer han boka som et forsøk på å integrere den store mengden av foreliggende fragmentariske innsikter i forskningslitteraturen i et teoretisk sammenhengende bilde av «human language in action».

I 1974 kom boka «On Message Structures» som var en konsentrert og presis presentasjon av Ragnars teoretiske posisjon. Han karakteriserer selv innholdet som en beskrivelse av det subtile samspillet mellom meta-kontrakter, forutsetninger, og hva som faktisk blir skrevet eller sagt i løpet av en dialog.

Ragnars bok på norsk med tittelen «Språk. Tanke og kommunikasjon» som kom i 1972 bør også nevnes, fordi den hadde meget stor innflytelse i ulike norske faggrupper, som språkvitere, lærere, spesialpedagoger m.m.

Gjennom hele Ragnars produksjon har begreper som «intersubjektivitet», «kontekst», «mening» og «dialog» vært grunnleggende. Hans livslange forsøk på å føre den vitenskapelige psykologien nærmere en forståelse av menneskelig dagligspråk og dagligliv medførte en til dels skarp kritikk av samtidens amerikansk-dominerte psykologiske teorier, representert av Harvard-MIT tradisjonen i strukturell lingvistikk, opprinnelig inspirert av Chomsky. Men hans forskning førte ham også til kontakt med den russiske tradisjonen fra Vygotsky og Bakthin som også hadde utviklet en dialogisk tilnærming til psykologien.

Ragnars utdyping av sin posisjon skjedde ikke primært på basis av funn fra hans kontrollerte empiriske studier, men gjennom kontinuerlige analyser av konkrete eksempler på hvordan språkbruk er påvirket av kontekst, og gjennom vedvarende kritisk refleksjon over faglitteraturens begreper, og ikke minst, over hva vi alle umiddelbart opplever i språklig samhandling. Enkeltmennesker og deres opplevelser kan bare forstås som resultatet av deres oppvekst og liv i kontinuerlig dialog med andre. Språket er hovedredskapet i dialogen, og setningenes og enkeltordenes mening er avhengig av deltakernes perspektiv og av hva som tas for gitt. Fullstendig objektivitet og verdinøytralitet blir derfor utopiske begreper. Ragnars analyser av dialoger er ikke påstander som må verifiseres eller falsifiseres gjennom kontrollerte studier, men er snarere reformuleringer og systematiseringer av hva vi alle tar for gitt.

Ragnars intense engasjement og hans glimrende klare analyser av teoretiske spørsmål gjorde ham til et inspirerende «fyrstårn» for mange norske og utenlandske kolleger. Bedre enn mange erkjente han i det han skrev den tette sammenhengen mellom psykologiens faglige utfordringer, vårt dagligliv, og menneskenes dypeste eksistensielle problemer.

Ragnar Rommetveits forskning har satt spor i språkpsykologiens historie, og han var en stemme som ble, og fortsatt vil bli, hørt av mange i den internasjonale samtalen.

Jeg savner ham som en god venn og en nær og inspirerende kollega. Vi lyser fred over hans minne.